

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10 и 51/11), како и врз основа на член 30 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Македонија“ бр. 103/08, 33/10, 116/10, 156/10, 18/11, 51/11, 6/12, 100/12, 24/13, 41/14 и 116/14) министерот за образование и наука ја утврди Наставната програма поанглиски јазик за VIII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта.

АДАПТИРАНА
НАСТАВНА ПРОГРАМА
ЗА УЧЕНИЦИТЕ СО
МУЛТИХЕНДИКЕП, ПРЕЧКИ ВО
ПСИХИЧКИОТ РАЗВОЈ И АУТИЗАМ

АНГЛИСКИ ЈАЗИК

1. ВОВЕД

Предметот английски јазик како прв странски јазик е застапен во Наставниот план за деветгодишно основно обрзование за учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам во третиот развоен период на деветгодишното основно образование почнувајќи од седмо одделение па се до крајот на деветтото одделение.

Застапеноста на предметот во Наставниот план за деветгодишното основно образование се должи на современите тенденции во образовните системи на повеќето земји од Европската унија, каде што на изучувањето на првиот странски јазик му е посветено посебно внимание.

Современата настава по странски јазици за учениците ја определува широко сфатената цел за усни и писмени комуникациски компетенции на странскиот јазик проширени со читачки, социокултурни и интеркултурни компетенции. Наставата е насочена на ученикот како субјект на наставниот процес, неговиот когнитивно-афективно-социјален развој, односно на развојот на неговата самостојност во учењето и стекнувањето на стратегии на учење како основа за доживотно учење.

Предметот английски јазик во осмо одделение се изучува со 3 (три) часа неделно, односно 108 часа годишно и има статус на задолжителен предмет.

Појдовни основи за изготвувањето на наставните програми за VIII (осмо) одделение во основното деветгодишно образование се:

- Програмскиот документ *Концепција за деветгодишно основно образование* (содржини и организација на воспитноЭобразовната дејност) од 2007 година и
- *Заедничката европска референтна рамка за јазиците* (теориските основи и целите на современата настава по странските јазици и нивоата на компетенции за комуникативна употреба на странскиот јазик).¹

¹ Како ориентација во однос на нивоата на јазчни компетенции кои учениците би требало да ги постигнат на крајот на поедини воспитно-образовни периоди на основното образование се земени во предвид насоките од *Заедничката европска референтна рамка за јазиците*, кои разликуваат вкупно шест нивоа на комуникативно користење на странскиот јазик: Во подрачјето на елементарно ниво тоа се нивоата A1 (подготвително ниво/Breakthrough) и A2 (темелно ниво/Way stage), во подрачјето на самостојно користење на јазикот нивоата B1 (преодно ниво/Threshold) и B2 (самостојно ниво/Vantage) и во подрачјето на компетентно користење на јазикот ниво C1 (напредно ниво/Effective Operational Proficiency) и C2 (највисоко ниво/Mastery).

Во условите на учење на английскиот јазик во Република Македонија учениците после првите три години на учење на английски јазик (од 1-3 одделение) можат делумно да го постигнат нивото A1 (подготвително ниво), после следните три години на учење на английскиот јазик (4-6 одделение) можат целосно да го постигнат нивото A1 (подготвително ниво) и можат делумно да го постигнат нивото A2 (темелно ниво), а после 9 години на учење (по завршувањето на IX. одделение) можат целосно да го постигнат нивото A2 (темелно ниво). Постигнувањето на компетенциите согласно наведените нивоа ќе бидат прикажани преку очекуваните резултати во програмата за деветтото одделение.

2. Цели на наставата за VIII одделение

Ученикот/ ученичката :

- да се оспособи слухово и визуелно да препознава нови зборови и да го разбере нивното значење
 - да може да репродуцира зборови и едноставни јазични искази
 - да може да ја препознае графијата на предходно усно усвоени зборови
 - да се успособи да пишува познати зборови по спелување
 - да може да води едноставна комуникација на ниво на усвоениот вокабулар и со примена на јазични функции близки на возраста на учениците
 - да се здобие со знаења за други култури
-

3.КОНКРЕТНИ ЦЕЛИ

Компонента 1: ЛЕКСИЧКИ ЕДИНИЦИ²

Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
❖ да го разбере значењето на лексичките единици да ги репродуцира и да ги употребува во соодветни говорни ситуации.	Моето семејство (пошироко семејство)	Grandmother/grandfather Uncle/aunt Cousin	Активности од типот на вежби со слушање и гледање на аудио-видео снимки, или говорот на наставникот и репродуцирање на слушнатото, именување и посочување на членовите на семејството по даден постер, фотографии, цртежи, флеш карти и сл.
	Мојот дом (видови на живеалишта и простории)	Flat/apartment, house bedroom, bathroom, kitchen...	Активности од типот на вежби со слушање и гледање на аудио-видео снимки, или говорот на наставникот и репродуцирање на слушнатото, препознавање и именување на просториите во домот според фотографии, флеш- карти, постер, цртање на просториите во домот и сл.
	Годишни времиња, месеци, денови од неделата	Summer, autumn... January, February..... Monday, Tuesday...	Вежби от типот на цртање на актуелното годишно време, игри, песнички, симулација по дадена ситуација и сл.
	Спортови	Football, basketball, handball,	Активности од типот на водење дискусија на

² При обработка на новиот лексички материјал не треба да се воведуваат повеќе од 2-3 нови лексички единици на еден наставен час. Лексичкиот материјал сукцесивно се проширува и се повторува.

		swimming, skiing, running...	тема : “Мојот омилен спорт” , претставување на омилен спорт преку цртеж, игри од типот Can you ... со користење на флеш карти и сл.
Овошје и зеленчук		Apple, banana, peach, grapes... Carrot, tomato, pepper, potato...	Активности од типот цртање на омиленото овошје/зеленчук, вежба од типот симулација (учениците се ставаат во улога на купувачи/продавачи на овошје/зеленчук) и сл.
Именување на основните оброци со нивната вообичаена содржина		Breakfast (bread and butter, tea/yoghurt, bacon and eggs) Lunch (soup, salad, meat, desert) Supper (sandwich, cheese, milk)	Дискусија за омилениот оброк и цртање на омилениот оброк, користење на гестикулација и мимики за исказување на омилено/ неомилено јадење , користење на флеш карти и групирање на елементите според трите главни оброци и сл.

Компонента 2: ГРАМАТИЧКИ СТРУКТУРИ³

Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ученичката:			
<ul style="list-style-type: none"> да ги разбере, разликува и активно користи формите од глаголот <u>to be</u> за прво и второ лице множина во усна комуникација; 	Present s. tense of to be	We are, you are,	<p>Активностите и методите кои ги сугерираме можат да се применат во сите наведени содржини во граматиката согласно барањата за изучување на граматичките структури.</p> <p>Активности кои се сугерираат за реализација на содржините од граматиката се следните:</p> <ul style="list-style-type: none"> слушање на исказ од наставникот и невербално реагирање на истиот (мимика, гестикулација, ТПР); вежби од типот на вербално реагирање на поставено прашање; вежби со користење на илустрации, флеш-карти и постери; користење на реалија како средство за реализација на одредени содржини од граматиката; игри со броење, цртање, подредување; песнички; играње по улоги и симулации на дадени ситуации и сл.
<ul style="list-style-type: none"> да го разбере значењето на глаголот <u>to have/have got</u> и истиот да го применува во усна комуникација; 	Present s. tense of to have/have got	We have/have got You have/have got	
<ul style="list-style-type: none"> да се запознае со формите за прво и второ лице множина и соодветно да ги употребува во усната комуникација; 	Лични заменки	We, you	
<ul style="list-style-type: none"> да може да го препознае значењето на присвојните придавки за прво и второ лице множина и нејзината правилна примена; 	Присвојни придавки	Our, your	
<ul style="list-style-type: none"> да го разбере значењето на описната придавка и нејзината правилна примена при давање опис 	Описни придавки како дел од предметот	Tall, short My teacher is short.	

³ Граматичките структури никогаш не се толкуваат експлицитно, туку нив учениците ги усвојуваат глобално во предложени јазични структури.

<ul style="list-style-type: none"> да може да го разбере значењето на најфреквентните предлози за место и истиите правилно да ги употребува; 	Предлози	In, on, under, behind, in front of, up, down, into, at.	
<ul style="list-style-type: none"> да може да ги препознае, разликува и правилно употребува неопределениот член a/an и определениот член the; 	неопределен член a/an и определен член the	A tomato, an egg, the phone... The phone is ringing.	
<ul style="list-style-type: none"> Да може да го разбере значењето на помошниот глагол can во контекст на исказување способност за вршење на одредено дејство и истиот правилно да го употребува 	Помошен глагол can и прашална форма на глаголот can	I can play basketball. Can you make a cake?	
<ul style="list-style-type: none"> да може да брои од 1 до 100 	Главни броеви	10-100	
<ul style="list-style-type: none"> да ја препознае, разликува, и правилно да ја применува правилната и неправилната множина кај именките 	Правилна и неправилна множина кај именките	pencil-pencils one fish-five fish	
<ul style="list-style-type: none"> да ги разбира, препознава и правилно да ги применува прилозите за место 	Прилози за место	Go left! Turn right!	

<ul style="list-style-type: none"> да го препознае и правилно применува <u>Present Continuous Tense</u> (сегашно време) за искачување дејствија кои се случуваат во моментот на зборувањето. 	Present <u>Continuous Tense</u> (сегашно време)	I am drawing a cat now.	
<ul style="list-style-type: none"> Да ги разбира, препознава и правилно употребува прилозите за сегашно време <u>Present Continuous Tense</u> 	Прилози за време	Today, now, at the moment	
<ul style="list-style-type: none"> Да го препознае значењето на <u>Present Simple Tense</u> (сегашно време) во трето лице еднина 	Present <u>Simple Tense</u> (сегашно време)	He lives in Skopje.	

Компонента 3: ЈАЗИЧНИ ФУНКЦИИ

Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ученичката:			
<ul style="list-style-type: none"> да може да води едноставна комуникација во соодветни говорни ситуации со примена на јазичните функции на ова ниво на изучување на јазикот, односно блиски на возраста. 	Претставување , давање опис на себеси и другите, исказување возраст и способност	This is Ana. She is my cousin. She is 7. She has got brown hair. She is tall. She can sing. Her birthday is in July.	Активности од типот на претставување и давање опис на другарче, роднина и сл. по дадена фотографија, правење цртеж по даден опис од соученик, кажување приказни и сл.
	Поставување едноставни прашања и давање одговор на истите	What's your name? - Ги Natasha. Who is this?- This is my friend. What day is it today?- Monday.	Игри во парови(водење дијалог) и сл..
	Модели на културно однесување	Thank you very much- You are welcome.	Увежбување на јазична функција преку работа во парови (симулација по дадена ситуација), драматизација и сл.
	Искажување на вкус и став кон нешто	My sister likes pasta. I don't like olives.	Искажување на индивидуални ставови и вкусови за одреден вид на храна, прекажување на ставови и вкусови од соучениците и сл.
	Искажување на дејствија кои се случуваат во моментот	The fish is swimming. Tom is eating a pizza.	Активности од типот на гестикулирање дејствија по даден вербален исказ, давање вербален опис на дејствија по даден цртеж или слика и сл.

	Искажување количина	There is one book on the desk. There are seven days in a week.	Активности од типот на набројување на предмети од училишниот прибор, деновите во седмицата, месеци во годината, годишни времиња и сл.
	Искажување наредби	Turn left! Go right!	Игри од типот Simon says...
	Искажување на време, часови, денови, седмици, годишни времиња	What time is it?-It's eight o'clock. What day is it today?-It is Tuesday. What month is it?-September. What season is it?-It is spring.	Активности од типот на набројување на, деновите во седмицата, месеци во годината, годишни времиња и сл.
	Посакување пријатни празници	Have a nice holiday! Have a nice weekend!	Симулирање на говорна ситуација на тема празници (училишен распуст, национални и верски празници) и сл.

Компонента 4: СЛУШАЊЕ СО РАЗБИРАЊЕ			
Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ ученичката:			
❖ да може да го разбере значењето на лексичките единици предвидени за изучување на оваа возраст;	Лексичка единица	Tomato, carrots... Kitchen, living room... Summer, autumn... January, March... Monday, Friday...	Невербално реагирање на: говорен поттик, слики, постери, флеш карти; игри од типот Simon says...(на пр. со покажување), песни и сл.
❖ да може да разбере едноставни куси искази;	Едноставни куси искази	Tom is drawing a potato now. Ana can swim.	Вежби од типот на соодветно реагирање на искази (од видеозапис или од наставникот, на пр.: движење на телото, мимика); невербално реагирање на инструкција/ исказ од наставникот и сл.

Компонента 5: ГОВОРЕЊЕ			
Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ❖ да ги изговара и соодветно да ги применува лексичките единици во едноставни куси искази предвидени за ова ниво за изучување на јазикот во рамките на предвидените јазични функции и граматички структури.	Моето семејство	I have two brothers.	Активности од типот на вербално повторување и продуцирање на едноставни исказни реченици преку: играње по улоги, бројалки, рецитирање и пеење, по можност проследено со движења, учество во кратки дијалошки ситуации, драмски изведби и раскажување приказни како потврда за усвоеност на лексиката и структурите.
	Мојот дом	My flat is small.	
	Годишни времиња, месеци од годината, денови од неделата, цели часови	My birthday is in summer. Our summer holiday is in July. Today is Saturday. It's one o'clock	
	Спортови	I can play football.	
	Овошје и зеленчук	I like bananas.	
	Основни оброци и нивната содржина	My brother is eating fish and chips.	

Компонента 6: ЧИТАЊЕ			
Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ❖ да може да ја меморира графиската слика на зборови и изолирани реченици на ниво на предходно усвоени усни модели	Читање содржини од усвоениот вокабулар, јазични функции и едноставни куси искази	Girl, dog, pink, milk... The book is on the desk. Mimi has two cats...	Вежби од типот на гласно читање (во група и индивидуално), активности од типот на поврзување на зборови со слики и предмети; поврзување на едноставни куси реченици со слики; стимулирање на читање со разбирање (користење на флеш карти, сликички, постери итн.) и сл.

Компонента 7: ПИШУВАЊЕ			
Цели	Содржини	Примери	Активности и методи
Ученикот/ученичката: ❖ да се оспособува правилно да го користи английското писмо;	Англиската азбука	A, B, C, D...	Вежби од типот на дополнување на зборови со испуштени букви (игра од типот <i>Hangman</i>); вежби со пишување на своето име; игра од типот составување на едноставни зборови од дадени букви со измешан редослед; пишување на зборови по дадени слики и сл.

Компонента 8: Култура

Содржините од Култура се застапени во сите компоненти во изучувањето на јазикот, односно не се изучуваат изолирано како посебна компонента.

Целта е да се создаде сензибилизација за воочување на културолошките разлики и сличности како основа за развивање на толеранција и емпатија кон другиот и различниот (на пр., преку имиња, празници, модели на културно однесување, храна, песни, игри, бројалки, комуникативни модели, паралингвистички елементи и др.), организирање мали прослави за одбележување на Денот на благодарноста (Thanksgiving), Божик, Априлијада, Велигден и сл.

Целта е да се стекнат интеркултурни компетенции за однесување имајќи ги предвид културните разлики; создавање чувство за воочување на културните разлики низ учењето и воспитувањето и социјализација на содржините како основа за развивање почит кон другите луѓе и различните работи. Во пристапот на наставните содржини и теми, како и културолошките, воспитните и социолошките треба да се води сметка за однесувањето во различни култури, обработка на содржини коишто овозможуваат споредба и социјализација на македонската култура со другите култури.

5. ДИДАКТИЧКИ ПРЕПОРАКИ

Планирањето и реализацијата на наставата за учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам се одвива како и за останатите ученици, но при реализација се применуваат специфични нагледни средства и помагала како што е говорна таблица со сликички и сл.

При работа со учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам најголем акцент треба да се стави на индивидуален пристап кон наставата, со што би се постигнал максимален резултат кај учениците .Употребата на компјутер и интернет, како и визуелни и аудитивни наставни помагала се од особена важност при реализација на поставените цели и усвојување на програмата.

Наставникот треба да биде креативен во својата работа преку што успешно и соодветно би му ја пренел наставната материја на ученикот со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам. Кај учениците кои неможат во целост да ја совладаат наставната материја, наставникот треба да примени индивидуален пристап, диференцирање на целите и задачите во наставната програма, дозирање на содржините како истите би соодветствуvalе на потребите и можностите на ученикот.

- НАПОМЕНА ЗА НАЧИНОТ НА ПЛАНИРАЊЕ И РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Во планирањето на наставата за осмо одделение предвид се земени содржините во наставните програми по другите предмети кои се изучуваат во осмо одделение, односно почитуван е принципот на меѓупредметно поврзување по однос на целите и содржините со акцент на интегрирано поврзување со содржини од мајчиниот јазик.

Во наставната програма е дадено ориентационо планирање на наставните часови по наставни теми и целини. Сепак, наставниот кадар треба самостојно да го планира часовниот фонд за целосно и успешно реализација на поставените цели од програмата.

Составот на учениците во паралелките во посебните училишта и во посебните паралелки при редовните основни училишта е изразито хетероген заради што наставникот треба да практикува строго диференциран и индивидуализиран пристап во рамките на реализацијата на наставата. Ваквиот период е во функција на индивидуалните специфични потреби што секако ќе резултира со развивање на индивидуалните потенцијали и максимални академски постигнувања на учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам.

Во контекст на ова наставниците кои ја реализираат наставата треба да:

- да се обидат при изготвувањето на планирањето да планираат исти содржини, цели и активности за целата паралелка (доколку индивидуалните карактеристики, можности и способности на учениците во паралелката го дозволува тоа)

- За учениците чиј степен и попреченост не дозволува следење на планираните цели, содржини и активности, наставникот треба да планира парцијална партиципација во рамките на целите, содржините и активностите кои се реализираат во паралелката.

- доколку видот и степенот на попреченост е многу сериозен наставникот пристапува кон изготвување на интересен индивидуален образовен план во рамките на адаптираните наставни програми (при изготвувањето на ИОП наставникот може да користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години). Кога наставникот во ИОП користи наставни содржини и цели и од наставните програми од претходните учебни години, треба да ги наведе одделението, содржините како и целта на нивното повторно обработување.

Насставни средстїва:

- комплет од одобрен учебнички систем;
- пакет прирачен материјал за наставникот (флеш-карти, постери и др.);
- компјутер со соодветен софтвер; ЦД-РОМ, ТВ со ДВД;

- други извори на учење во непосредната околина - предмети во просторијата каде се изучува англискиот јазик;
- Интернет пристап, образовни софтвери;
- списанија за наставникот.
- специфични нагледни средства и помагала
- говорна табла со сликички

6. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Следење на постигнувањата на учениците

Во текот на наставата редовно се следат и вреднуваат постигањата на учениците, се прибираат показатели за нивните активности, мотивираноста за учење, соработката со другите и сл. (формативно оценување). Секоја активност на часот при која учениците ја искажуваат јазичната активност, било на рецептивно, репродуктивно или продуктивно ниво, дава можност за воочување на напредокот и негово вреднување. Тоа значи дека евалвацијата се врши како интегрален дел на самиот наставен час, а не како изолиран чин. Многу е важно при постапките на проверка на знаењето, како и оценувањето на ученикот, тие постапки да не се разликуваат од вообичаените активности на часот, односно учениците не треба посебно да се издвојуваат од групата при проверката на усното јазично реагирање.

Битно е поголем акцент да се стави на позитивните аспекти на напредокот на учениците, т.е. на она што ученикот го знае, а не она што не го знае. Важно е секој напредок да се награди соодветно, бидејќи на младите ученици им е потребна повратна информација за остварениот успех, што може да биде усна пофалба или позитивна реакција изразена преку гест или мимика или, пак, со насмевка од страна на наставникот, нацртан цвет и сл.

Вреднувањето на напредокот на учениците ќе се врши бројчано во текот на училишната година. Со цел на родителите да им се овозможи увид во напредувањето на нивните деца и во нивниот процес на учење пожелно е да се воведе *Евройско јазично портфолио* кое придонесува учениците да ја развијат свеста како учесници во наставниот процес. Портфолиото ги води кон сфаќањето на учењето како процес на стекнување на знаења и вештини во кој активно учествуваат. Притоа ги поттикнува на размислување за успешните стратегии на учење, за проценка на постигнатите знаења и вештини како и за индивидуалните желби и планови за напредување и учење на странскиот јазик.

7. ПРОСТОРНИ УСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗИРАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Просторните услови и опременоста на училиниците за успешна реализација на Наставната програма за седмо одделение треба да се во согласност со општиот норматив за опременост за реализацирање на наставните програми за седмо одделение и во согласност со индивидуалните образовни потреби на учениците.

Се препорачува, заради полесен визуелен контакт помеѓу учениците, за да има преглед на училиницата, клупите да бидат наредени на следниот начин: повеќе клупи доближени заедно, разни варијанти на буквата „П“, како и преместување и групирање на столчињата по потреба (при драматизација).

8. НОРМАТИВ ЗА НАСТАВЕН КАДАР

- Завршени студии по английски јазик и литература - наставна насока, VII¹ со дополнителна дефектолошка дообразба.
- Завршени студии по английски јазик и книжевност, VII¹ со дополнителна дефектолошка дообразба.
- Завршени двопредметни студии по македонски и английски јазик, VII¹ со дополнителна дефектолошка дообразба.
- Завршени студии по английски јазик и литература - друга насока и со здобиена соодветна педагошко-психолошка и методска подготовка на соодветен факултет, VII¹ со дополнителна дефектолошка дообразба.

Потпис и датум на утврдување на наставната програма

Адаптираната наставната програма по английски јазик за VIII одделение на деветгодишното основно образование за учениците со мултихендикеп, пречки во психичкиот развој и аутизам во посебните училишта и посебните паралелки во основните училишта, врз основа на утврдената соодветна наставна програма за деветгодишно основно образование, на предлог на Бирото за развој на образованието, ја утврди

Бр. 11-15757/1

01.10.2014 година

Министер

Abdilaqim Ademi

Изготвил: работна група, координатор м-р Зора Бушовска, советник

Контролиран: Трајче Ѓорѓиевски, раководител на одделение

Одобрил: м-р Митко Чешларов, раководител на сектор